

Bal Tutanlar

Erol Toy

Telgrafhane Yayınları
Genel Yayın: 157

Bal Tutanlar
Erol Toy

1. Baskı: Ekim 2024
ISBN: 978-625-7926-67-6

Yayın Yönetmeni
Taylan Özbay

Editör
Aydan Burcu Özdem
Fatoş Dadağlıoğlu

Son Okuma
Mehtap Özsoy

Tasarım-Dizgi
Mehmet Coşkun

Yayın Hakları © Telgrafhane Yayınları, 2024
Sertifika No: 48157

Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz,
kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Baskı-Cilt
Bulut Dijital Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 48120

Telgrafhane Yayınları Basım Dağıtım Ltd. Şti.
Adakale Sk. No: 16/9 Kızılay Çankaya/ANKARA
Tel: 0(312) 433 03 58
www.telgrafhane.com.tr/bilgi@telgrafhane.com.tr

EROL TOY

BAL TUTANLAR

telgrāfhane
yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM
BİR DÜZENİN BELİRLENİŞİ

SEFİRİKEBİRİN¹ DÜŞLERİ

Mustafa Reşit Paşa, gözlerini Lord Ponsonby'nin gözlerine dikti. Tutkusunu karşısındakinin yüreğinde tutuşturmak amacıyla konuşmaya başladı.

"Tercüme odasının küçücük kâtiplerinden biriydim. Bir gün bir imza için huzura girmem gerekti. Bizim müstebit², Avrupa'dan getirttiği fabrika, gemi, tren resimlerinin karşısında dikilmiş kalmıştı. Mırıldandığını sezinledim. Buyruğu var sanarak yaklaştım. 'Bunlardan benim de olmalı... Ben de isterim.' diyordu. Afalladım. Aklını yitirdiğini sanıp kıpırdandım. Varlığımı sezinleyince döndü. Çocuk çocuk gülümsedi. İstek dolu bir iç çekişle, resimlere daldı yeniden. İnanır mısınız Lord hazretleri, içimden gülüyordum. Sonra günler geçti. Haftalar, aylar aktı... Ben de düşünmeye başladım. Aynı tutkunun içimi yaktığını sezdim. Gittikçe daha çok artıyordu isteğim. Yükseldim. Görkemli ülkenize sefirikebir oldum. Olur olmaz da ilk işim, resimlerinden sevdiğim uygarlık araçlarını görmek, incelemek oldu. Küçücük köylerde bile buharla çalışan fabrikalar beni irkiltti. Üretilen malların yığıldığı trenler derin derin düşündürdü. Demiryolunun ülkenin her bucağını birbirine yaklaştırdığını gördüm. Sonra limanlarınıza gittim. Bizim müstebitin aklından bile geçmeyecek bir coşkuyla kocaman gemileri seyrettim. İngiltere imparatorluğunun gücünü kavradım yavaş yavaş. Yollarınızın genişliği, yapılarınızın güzelliği ve insanların zenginliği gözlerimi kamaştırdı. Bir ülke bu duruma geldikten sonra gücünün önünde saygı duyulması bir borçtur. O zaman, ben de kendi kendime konuştuğumu sezdim. 'Bunlardan bizim de olmalıydı... Biz de isterdik...' Ama nasıl? İşte asıl sorun buradaydı. Bir şeyi istemek değil, yapmaktır önemli olan. Nasıl yapacağız? Sevgili dostum Davit Urquhart'ı tanırısınız. Bir gün ona sordum bu nasılı... 'Zenginlerimiz var,' dedi, 'onlar fabrikalar kurar, demiryolları yapar, gemiler donatır. İç içe geçmiş bir uyum hâlinde, başka ülkelerden hammadde gelir, bizde işlenip oralarda satılır. Böylelikle dönen

---

1 Büyükelçi.

2 Hüküm altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan, zorba, despot.

bir çark, zenginliği durmaksızın artırır.' Bizde neden olmamış bu? Başlanmadığından. Başlamak gerek ama. Çağ ilerliyor. Uygarlığa yetişmemiz gerek. Belki bir yardımı dokunur, dedim. Baron Rotchild'le konuştum. Bugün ulaşılan zenginliğin nice güç bir yolun aşılmasıyla mümkün olduğunu anlattı bana. Birikim terbiyesinden, gelişme zekâsından, yönetme akıllılığından söz etti. Ve bunların nice güç elde edildiğini gösterdi kanıtlarla. Kaç kuşağın harcadığını da ekleyerek. Bizim çaresizliğimiz büsbütün ortaya çıktı. Müstebitlerin tüm birikimin üstüne oturduğunu ve çarçur ettiğini anladım. Adam olmayacağımızı da... Umutsuzluğa kapılmıştım, desem doğru olur. Baron Rotchild, bir sözcüğüyle karamsarlığımı güneş gibi aydınlattı. 'Sizde şimdi yok. Olan yerden getirmeniz de olanaksız değil ya,' deyiverdi. Bunu Urquhart'la konuştuk. Bazı koşullar gerekiyormuş. Bunları sağlayacak olursak, Baron'un sözlerinin altında kredi önerisi yattığı anlaşılıyor. Majestelerinin Sayın Başbakanı Lord Palmerston, bize yardım etmeyi istediklerini belirtmişlerdi. Kalkınmamızı sağlayacak öğretmenler verirse, minnettar kalırız. Biz ülkemize gelip para yatıracak zenginlerinizin tüm koşullarına razıyız. Yeter ki çağdaş uygarlık düzeyine erişelim. Yeter ki müstebitlerimizin elinden, gelişecek insanlarımızın birikimini kurtaralım. Bunun için sizin güvenceniz ölçüsünde, bizimki de önemliymiş. Ben istediğiniz anlaşmayı imzalama ya hazırım. İstedğim tek şey, bize öğretmenlik edecek zenginleriniz için gerekli her tür güvencenin sağlanmasıdır. Lütfen dileğimi Sayın Başbakan'a iletiniz. Ve lütfen bize yardımcı olmasına aracılık ediniz. Yerimize anlaşmayı hazırlamak zahmetine katlanırsanız müteşekkir olacağımı biliniz¹.

"EN TEHLİKELİ TÜRK DOSTU"²

Davit Urquhart, elinde viski kadehiyle odanın içinde dolanıyor, içkisinin çalkalanmasına aldırmadan el kol hareketleriyle karşısındakileri kandırmaya çalışıyordu:

1 Tezâkir, Cevdet Paşa, TTK Yayınları, 1967, c.1. s.32/33. (Yazarın Notu)

2 Türkiye'nin Düzeni, Doğan Avcıoğlu, Bilgi Yayınevi, 1968, s.53. (Y.N)

“Bakın, dinleyin beni. Alabildiğine zengin olmanın yolları açıldı, diyorum. Biraz önce Mustafa Reşit’in yanındaydım. Anlaşma hazır. Yarın imzalanacak. Birlikte gözden geçirdik maddelerini. Amerika üretime geçeli pazarlar kapandı, diyordunuz. Avrupa zaten gümrük duvarlarıyla örülü. Ama şimdi yepyeni ufuklar var önünüzde. Basra Körfezi’nden Avusturya-Macaristan sınırına, Karadeniz’den Akdeniz ortalarına kadar bir büyük pazar. Üstelik alabildiğine açık, alabildiğine verimli. İnanmıyorsunuz belki. Durun, size yarın imzalanacak anlaşmadan birkaç madde okuyayım.”

Cebinden bir defter çıkardı. Okumaya başladı.

“Gerek iç gerek dış ticaret amacıyla İngiliz tüccarları, ortakları ve adamları, ülkenin her tarafında, her çeşit emtiayı¹ ayrımsız alıp satabileceklerdir².

Bilmem açıklamaya gerek var mı? Osmanlı topraklarında bir malın alınıp satılabilmesi tezkereye bağlıdır. Ve tezkere de vergi gerektirir. Siz bundan ayrıcalıklı tutuluyorsunuz. İşte bunu biraz daha pekiştirmek için konulan madde; emtia alım ve satımı için tezkere istenmeyecektir. Tezkere isteyen vezirler ve memurlar devletçe şiddetle cezalandırılacaklar ve İngiliz tüccarlarının bu yüzden uğrayacakları zararlar ödenecektir. Üstelik bu ayrıcalıklardan salt siz değil, ortaklarınız ve adamlarınız da sizin gibi yararlanacaklar. Her türlü malı, her istediğiniz ülkeden ithal edebileceğiniz gibi, her istediğiniz yere de ihraç edebileceksiniz. Hatta bu mallar, devletin güvenliğine ilişkin bile olsa. İsteddiğiniz gibi maden çıkarabilecek, istediğiniz işletmeyi kurabileceksiniz. Siz orada, kazanma güvencesinin simgesi oluyorsunuz. Buradan büyük paralar götürmenize bile gerek yok. Toplayın Osmanlı zenginlerinin altınlarını, işletin. Üstelik gümrük vergisi değişmemek üzere %5 ve %9 gibi gülünç oranlarla alınacak. Bay Giroud, Bay Klark, Bay Paterson, Bay Whithall beklemeyiniz. Çocuklarınızı gönderip birer büro açınız. Yol yok, liman yetersiz, demeyin. Mustafa Reşit kredi alarak bunları yapacağına söz verdi. Yeter ki harekete geçiniz. Geç kalırsanız, en verimli işleri kaptırmanız olasıdır.

1 Mallar, satılacak şeyler.

2 Ahmet Vefik Paşa’nın Değerlendirmesi, zikreden Niyazi Berkes, Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler, s.57. (Y.N)

Çünkü anlaşma tüm Avrupa devletlerine açık. Fransızlar, üç yüz yıldır kapitülasyonlardan yararlanarak büyük çıkarlar sağladılar. Bu yeni antlaşma, kapitülasyonların sınırlarını da alabildiğine genişletiyor. Onlar toparlanıncaya biz orada olmalı, işe başlamalıyız. Bence ilk gemilerle yola çıkmanın tam sırasındır. Sizleri kandırabileceğime söz verdim Mustafa Reşit'e. Bu davranışım la hem Osmanlılara hem size büyük hizmetlerde bulunduğuma güvenim tam. Ben hemen anlaşmadan sonra gideceğim. Mustafa Reşit, yanlarında bulunmamı istiyor. Artık siz kararınızı verdinizse bu muştuyu iletmek isterim."

Bir süre karşısındakilerin gülen gözlerine, onay anlamında sallanan başlarına baktı. Sevinçle sürdürdü konuşmasını. "Teşekkür ederim baylar. İngiliz tüccarının en sağlam yanını, kazancı sezme duyusunu bir kez daha ispatladığınız için teşekkür ederim. Hemen söyleyeceğim Mustafa Reşit'e. Bizim zenginliğimizin asıl kaynağının bu girişim tutkusu olduğunu..." Kapıya yöneldi. "Hoşça kalınız. Türkiye'de görüşmek üzere..."

AHMAK MI HAIN Mİ?

Majestelerinin Başbakanı Lord Palmerston, önündeki açık dosyaya bakıyor. Beyaz parşömenin üstündeki çini mürekkebinin parlaklığı, yepyeni ufuklara uzanıyor geniş yollar örneği. Mavi gözlerinin tüm dikkati maddeleri didikliyor. Her sözcük, her tümce yeni bir güvencenin kalesi gibi...

Arada bir başını kaldırıyor. Hemen sağındaki Lord Ponsoby, başını hafif sallayarak Başbakanının düşüncelerini onaylıyor. Davit Urquhart, çevrilen her sayfayla kendini biraz daha sıkıyor. Bırakıverse coşkusunun tavanlarda yankılanacağından korkuyor besbelli.

Mustafa Reşit Paşa, masanın karşısındaki rahat koltukta gülümsüyor. Müstebit saydığı Padişah'ın elini kolunu bağladığından güvenli! Ülkesinin çağdaş uygarlığa ulaşması için olağanüstü bir adım atılıyor şu anda... Ve bu adım başlangıç. Bir kez ticaretin baş döndürücü hızı itekledi mi çarkı, kalkınma kendiliğinden gelecek. İngilizlerin ana düşüncesi, kazanırken kazandırmak

değil mi? Kendileri kazanacaklar kuşkusuz. Osmanlı mülkü de kazanacak bundan. Hem de umulduğundan fazla...

Kendi alışkanlıklarını, kendi görgülerini getirecekler. Ticaretin ne olduğunu öğretecekler. Ve öğrenen insanlarımız, zaman içinde kendileri yapmaya başlayacaklar. Düşünmesi bile hoş... Yeryüzünün en akıllı, en zengin tüccarlarıyla bizimkilerin ortaklığı, giderek rekabeti... Bunun için her şeye razı. Yeter ki bir kez görsünler ticaretin ne olduğunu. Bir kez anlasınlar. Kendisi nasıl anladı?

Ponsonby, anlaşmanın yazılması bittiğinde bunun ancak onun zekâ ve yetkisinde bir yönetici tarafından uygulanabileceğini söylemişti. Evet... İnanmak gerek. İnanıldığını uygulamak için de yetke gerek...

Bir an, oturduğu koltuk bulutlara gömüldü. Bir yeni düşün yeline kaptırdı kendini. İlk dışişleri bakanı olarak doğruldu. Sonra sadrazam... "En iyisi bu. Gençleri yetiştiririm bu düşünceyle. Uygarlığın ne olduğunu anlamaları için Avrupa'ya yollarım daha küçücükken. Yeteneklerini geliştirirler. Uygarlığı benimser, gereklerini öğrenirler. Ve döndüklerinde devlet çarkının düşlerim doğrultusunda dönmesini sağlarlar."

Palmerston, sayfaları çevirdikçe irkiliyor. Ama bir türlü kendini geleceğin düşlerinden kurtaramıyordu. "Bir şeyi yapmak için, onun ne olduğunu bilmek gerek. Ben ülkeme yapılabilecek en büyük iyiliği yapıyorum. Öğrenmek için Avrupa'ya gitmeden Avrupa'yı ayaklarına götürüyorum. Yeterli değil elbet. Başlangıç bu. Ve bu başlangıç, yarının yapılmasında ilk harç."

Palmerston, önündeki anlaşmanın tüm maddelerinin İngiliz çıkarlarıyla kesin bir uyuşma içinde olduğunu gördükten sonra, tüy kalemını kavradı. Ağır ağır son sayfaya götürdü elini. Bir nefes alıp verinceye imzasını attı.

Mustafa Reşit Paşa, kendine ait olan dosyayı kucakladı. Düşünde belirlediği olağanüstü geleceğine yönelerek sevinç içinde çıktı Başbakan'ın çalışma odasından.

Urquhart artık kendini tutamadı. Paşa'nın etekleri zil çalarak gidişinin hemen ardından Ponsonby'nin boynuna sarılarak kutladı onu. Palmerston, önündeki anlaşmaya bakmayı sürdürüyordu. Onların sevincine katılmak üzere doğrulmadan, yeniden

düşündü maddeleri. İçinin derinliklerinde bir sızı belirdi. Söyleyeceklerini yutkunmak istedi. Sonra rahatlamak amacıyla, dosyayı hızla kapadı. Sevinçten birbirine sarılmış duran danışmanlarına baktı acı acı, “Bu adam ya akıl almaz derecede ahmak ya inanılmayacak kadar hain.” dedi¹.

DEVLETE YAZIK DEĞİL Mİ?

Ali Paşa, elinde Lord Statford Cannang’ın raporunu saygıyla okuyor. Raporu bitirdikten sonra, başını belli belirsiz kaldırarak Sultan’ın yüzünü görmeye çalışıyor.

Abdülmecit’in duruşundan bir şey anlamak mümkün değil. Donuk gözleriyse, bir yerlere dalmış gitmiş. Neden sonra eliyle sakalını sıvazlıyor.

“İngiliz sefirinin sözünü ettiği reformlar ilgi çekici. Devlet-i Osmani, bunlara zamanında yavaş yavaş başlamış olsaydı, her birini yapmak kolaylaşırdı. Ne var ki bize akıl öğretmeye gelenlerin tümü, ülkemiz gelirinin kaymağını alıp götürüyor. Şimdi ben bu sözlerin gerekliliğine güveniyorum. Yapılabileceğine güvenmiyorum.”

“Efendimiz, Lord Canning, yapıma yollarını da gösteriyor.”

“Evet... Onun söylediklerini yapmak için, her işin başına yabancılara getirmem gerekli. Onca vezirim, onca memurum ve askerim yararlı bir hizmette bulunamaz iken yabancılardan ne edeceğimizi anlamadım doğrusu?”

“Onların ülkelerine benzer bir ülke, devletlerine benzer bir devlet olmamıza yardım ederler efendimiz. Zat-ı devletleri merak buyurmayın. Ben gözlerimle gördüm. Uygarlığın ne olduğunu, devlet gücünün nerelere nice eriştiğini belledim. Ne yazık bizim insanımız yoktur. Yabancılar bize bu insanı sağlayacaklardır. Öğreneceğiz. İyice belleyip sonra biz de yapmaya başlayacağız.”

“İyi söylersin benim vezirim. İyi söylersin ya bana durum hiç de öyle değilmiş gibi geliyor. Sadrazam Mustafa Reşit Paşa, cennetmekân pederimiz Mahmut Han’a aynı şeyleri söylemiş idi.

---

1 Niyazi Berkes, age. s.58. (Y.N)

Devletli¹, hasta yatağında yatar iken öyle bir anlaşmayı doğru bulmuyordu. O zaman dahi Reşit Paşa, bu anlaşmanın devletimizin gücünü artıracığını, Avrupa tüccarlarının gelip bize ticareti öğreteceğini söylemiş idi. Aradan geçen bunca yıl, daha bir kötüye gitmiştir.”

“Öyledir efendimiz. Hakkı devletleri var. Ancak, takdir buyursunuz ki ticaretin gelişip genişlemesinin kuralları vardır. Devlet, yolları onartmalı, limanları genişletmeli ve demiryolları inşa ettirmelidir. Biz bunları yapamadığımızdan tüccarın etkisi gerektiğince olamamıştır.”

“Bunları yapmak için devlete gerekli para bir türlü elde edilememiştir. Yoksa cennetmekân pederimiz de biz de dediklerinizin yapılmasından geri durmaz idik. Ancak, para yoktur.”

“İşte bu rapor, para bulunmasının yolunu gösteriyor efendimiz... Borç almaktan korkmayınız. Ticaretin gelişmesi için alınan borç, devletin çıkarıdır, deniliyor.”

“Avrupalı bize ne zaman devletin çıkarı dediyse kendi çıkarı olduğu ortaya çıkmıştır. Şimdi bir borç verme çabası baş gösterdi. İngiliz sefiri borç verelim, diyor; Fransız sefiri ondan iştahlı.”

“Avrupa bizi düşünüyor efendimiz. Bir an önce kalkınmamız, gelişmemiz için yardımda bulunmak istiyor. Elbette bundan kendisi de yararlanacaktır. Topraklarımız uçsuz bucaksız, devletimiz görkemlidir. Bizimle iş yapmak, onlara onur verir.”

“Yok Paşa. Kusura kalmasınlar, Frenk hırsızlarından borç alıp şerefimizi iki paralık edemem. Bu devlete yazık değil mi?”

DEVLETEN GİZLİ DEVLET BORCU

“Size yerden göğe kadar hak veriyorum aziz dostum. Gerçekten olağanüstü koşullar sağlıyorsunuz. Devletin en güç zamanında yardıma koşmak, gerçek dostluğun ispatıdır. Kredi açmak için onca çalıştınız. Hakkınızı yiyemem. İngiliz sefiri Lord Caning de öyle. Daha raporunu okuyalı kaç zaman oldu ki? Sanırım

1 Osmanlı Devleti'nde paşa, vezir vb. devlet adamlarına verilen unvan.

2 Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu, Tevfik Çavdar, Ant Yayınları, s.39. (Y.N)

Sultan rapordan bu geri kafalılara söz etmiş. Devletin kurtulması için borca girmesi gerektiğini duyunca ne yaptılar biliyor musunuz? Durun anlatayım da gülelim biraz. Başta Mehmet Ali Paşa olmak üzere aralarında para toplamışlar. Sanıyorlar ki böylelikle yığılacak paralar orduyu modernleştirmeye, ticareti düzene sokmaya yeter. Nerden bilsinler? Nice yurtsever olduklarını ispatlama yarışına girince neler oluyor bakınız. Sadrazam tutup 12 bin İngiliz lirası vermiş. Kandiyalı Mustafa Paşa da yurtseverlikte ondan aşağı olmadığını göstermiş. Bir o kadar da o... Altınlar yığılınca her şeyi çözümledik sanmışlar. Fuat Efendi'nin 5 bin lira verdiğini duyan Topçu Halil Paşa, hop oturup hop kalkmaya başlamış. Efendilerin 5 bin İngiliz'i saydığı yerde, paşaların geri kalması olası değil. Aranmış taranmış zavallı ihtiyar. Bula bula görmüş tabaklarını bulmuş. Hani o ünlü tabakları. Satmış tümünü birden. Sadrazam ise verdiğinin yanına evini ve bostanını da katacağını söylemiş. Bakınız şu adamların geriliğine. Öyle aralarında topladıkları 100 bin İngiliz lirasıyla devleti kurtaracaklarını sanıyorlar. İşte bizim adam olmamızın temel nedenlerinden biri. Avrupalı olmaya karşı geliyoruz. Milyonluk işe, yüz binle başlamak hüner sanıyoruz. Sonra birden açıkta kalınca afallayıp bakınıyoruz. Şunlar efendimizin çevresinden bir temizlense... Âli kulunuz öyle rahat edeceğim ki... Bizi Reşit Paşa kurtarır bunların elinden. Onun dehası, Avrupalılığı, sizler tarafından dostça sevilmesi en büyük desteğimiz. Şimdi yüz bin lira topladık diye kasılıyor bunlar. Ama yarın ellerindeki avuçlarındaki tükenir. O zaman para bul diye benim başıma yığılacaklar. Sağ olun, dostlarımızın her zaman ricamızı karşılamaya hazır olduklarını biliyorum. Ama ben tedbirli insanım. Yedeklemek istiyorum kendimi. Şimdilik elli milyonluk bir anlaşma yapalım. Senelik %3 faizden 50 milyon frank kredi açın bize. Biraz daralıp, başıma geldiklerinde daha yüksek faizli borç için başvurunuz. Anlasınlar devlet yönetmenin konak yönetmekten ayrı olduğunu. Ve öğretiler çağdaş uygarlıkta, çağdışı kafaların boşluğunu. Yalnız sizden bir ricam olacak. Bu anlaşma tamamen aramızdadır. Haber verecek olursam, geri kafalılarının tümü başıma üşüşür ve Hünkâr'ın gözünden düşürürler beni. Ne Sultan'a ne de Sadrazam'a haber

vereceğim bu anlaşmadan¹. Salt sizinle ben bileceğiz. Para diye geldiklerinde de rahat rahat krediyi genişleteceğiz. O zaman isterseniz faizi %6'ya çıkarabilirsiniz. Artık orası sizin insafınıza kalmıştır. Anlaştık değil mi efendim? Teşekkür ederim. Siz hazırlayınız mukaveleyi, bendeniz imzama atarım hemen.”

YEPYENİ BİR KEŞİF

“Efendimiz, bu İngilizler gerçekten çok bilgili, çok yaman insanlar. Şimdi para olarak piyasada altın dolaştırmıyorlar.”

“Eee, alışverişlerini neyle yapıyorlar?”

“Bir usul bulmuşlar efendimiz. Altınları bankaya koyuyorlar. Sonra onun yerine kâğıt para basıyorlar. Adına kaime diyorlar. Altının yerine kaim olan anlamında. İsteyen kimse, elindeki kâğıt parayı götürüp altınla değiştirebiliyor. Daha doğrusu ilk zamanlarda değiştirebiliyordu. Şimdi onu da ortadan kaldırdılar.”

“Ya, desenize istedikleri kadar para basabiliyorlar?”

“Belli bir miktarın üstüne çıkmıyorlar efendimiz. Çünkü her zaman hazine bunu karşılamak zorunda kalabilir.”

“O zaman kaime basmanın anlamı ne oluyor?”

“Dolaşım kolaylığı diyorlar efendimiz. Hatta bir öykü anlatılıyor. Baron Rotchild, ilk kaimeler çıktığında İngiliz bankasına bir çek yazıp para ödenmesini istemiş. Olmaz demişler. O zaman fena hâlde kızmış. Kaime toplayıp, altınla değiştirmeye başlamış. Sonunda pes etmişler. Onun imzasını taşıyan kâğıtlara da kaime işlemi görme hakkını tanımışlar.”

“Bu Rotchild, bizim alacaklılarımızdan Osmanlı Bankası'nın ortağı olan mı?”

“Evet efendimiz. Ta kendisi. Şimdi Paris Rotchildleri de ortak oldular bankaya.”

“Evet. Haberimiz olmuştu. Sen şu kaime işini anlat bakalım. Nasıl oluyor bu?”

“Devlet mührünü basıyor. Kâğıtların üstüne neyin yerine geçtiğini belirtiyor. Lira mı kuruş mu? Ona göre dolaşım değeri

---

1 Tevfik Çavdar, age. s.40. (Y.N)